

Betænkning vedr. evt. ophævelse af universitetets patronatsforhold til Frue Kirke og Trinitatis Kirke, 1844

Rigsarkivet

Københavns Universitet

1870 Circularia nr.12 08-78

Transskriberet af Jesper Vang Hansen, 2005/06

Betænkningen er fundet i Universitetets sagsakter vedrørende Trinitatis Kirkes restaurering i 1870 "circularia nr. 12 08-78". Betænkningen (kopi) blev dengang udtaget af Acta Consistorii nr. 630, 1845.

Betænkning er dat. 26. juni 1844 og udarbejdet af Professor Hohlenberg (akademisk værge for Trinitatis Kirke), Professor Clausen (akademisk værge for Frue kirke) samt Larsen (?) i anledning af konsistoriets ønske om et beslutningsgrundlag til evt. ophævelse af universitetets patronatsret over de to kirker.

Patronatsforholdet blev ikke ophævet i 1845, men for Trinitatis Kirkes vedkommende i 1869, hvor Magistraten overtog kirken.

Noter er sat ind i teksten i (), hvor de er markerede.

JVHs tilføjelser er sat i []

Tekst

Gjenpart (ad 630/1845 No 423)

Consistorium har ved meget ærede Skrivelse af 18de Mai 1839 udnævnt undertegnede Professor Clausen og Larsen samt nu afdøde Conferentsraad Saxtorph, i hvis sted Undertegnede Professor Hohlenberg, som Værge for Trinitatis Kirke som er ifølge Consistoriets Anmodning er indtrådt til at sammentræde i en Comite for at afgive Betænkning med Hensyn til flere, Retsforholdet imellem Universitetet og Vor Frue og Trinitatis Kirkes vedkommende Puncter, navnlig det af det Kongelige Universitets Direction opkastede Spørgsmaal, om der ikke maatte være Anledning til at søge at erholde Universitetets Patronatsforhold til bemeldte Kirker aldeles hævet. Forløbigen skulle vi, ved at afgive denne Betænkning, tillade os at bemærke, at denne Sag fornemmelig har været opholdt ved de vanskelige og tidskrævende Undersøgelser, som med undertegnede Larsen har anstillet i Consistoriets Archiv og andre Steder for saavidt muligt at finde Bidrag til Oplysning om det ovenmeldte ældgamle Retsforhold, og efterat Disse Undersøgelser i det Væsentlige vare udførte, som vi allerede under 18. Februar 1841, ved at afgive Betænkning over en Beslægtet Sag, nemlig Sagen angaaende

[side 2]

Forbedring af Universitetslærernes Indkomster. Ved Universitetets nye Organisering og Foundation 1537-1539 blev der ikke blot blandt anden Eiendomme og Indtægter tillagt samme Bisperecidentsen og 8 Kannikeboliger (:Hvilke skulde være Professorrecidentser) samt Jordskylden af 103 af Vor Frue Kirkes Huse i København, vurderet til 200 rhinske Guldgylden, men derhos blev det endog erklæret, at selve denne Kirke, uagtet den skulde vedblive at være en af Byens Sognekirker, skulde henhøre til Universitetet, og denne sidste Bestemmelse i Universitetsfundatsen af 1539 er saaledes det egentlige retslige Grundlag for den hidtil bestaaende Forbindelse mellem Universitetet og Kirken.

(note: Nærmere Efterretninger om de ovenanførte Forhold findes i Alberti Thura infantia & pueritia Acad. Hafn.; Pontoppidans origines Hafniensis p. 41 og 142ff og flere Steder; Nyerup historiske statistisk Skildring II p. 425, 426; Universitetsfundats 1539; Krag's Christian d. III's Historie ved Sandvig I p. 638, 642, 645, 646 og 677; Werlauffs Bidrag til Universitets Historie fra dets Stiftelse til Reformationen, og Engelstofts og Werlauffs Udsigt over Universitetets Bygningers Historie, tredje Indbydelsesskrifter til Universitets historie i 1836. For de Frue Kirke til Fordeel for Universitetet fratagne Indtægter fik Kirken i øvrigt i det mindste til deres Erstatning derved, at St. Petri Kirkes daværende Sogn og Indtægter bleve henlagt til samme; Pontoppidan l.c. S. 271 og 277, Krag l.c. S. 646. Ogsaa seer man af Universitetets ældste Regnskab 1537, 1538, at endeel af de Gaarde og Huse, som havde været lagte fra Frue Kirke til Universitetet, bleve lagte tilbage til Kirken igjen, Selmers academiske Tidende II p. 283.)

[side 3]

Trinitatis Kirkes formues forfatning, forelagt Consistorium endeel af de, som vi tror, ikke urigtige Resultater, som ved disse Efterforskninger vare vundne. Men da det nogen Tid herefter blev paataenkt, at lade foretage en fuldstændig Revision og Ordning af Consistoriums Archiv, hverved muligen flere af Kilderne til Oplysning om det omspurgte Forhold vilde blive tilgængelige, end hidtil havde været Tilfældet, maatte det ansees rigtigst at opsætte nærværende Betæknings Opgivelser, indtil at Archivets nye Ordning, som foretages i Aarene 1842-43, var blevne fuldført, og en ny Eftersøgelse i Archivet foretagen.

Forbindelsen mellem Universitetet og den meget ældre Frue Kirke er omtrent ligesaa gammel som selve Universitetet. Dette erholdt sin Oprettelse den samme Overøvrighed som Kirken, idet at den roeskildske Biskop paa Embedsvegne skulde være Universitetets Cantsler. Visse academiske Handlinger skulde foretages i Kirken, og endeel af det ved Kirken værende Collegiatstifts Kannikeprobender bleve nogen Tid efter Universitetets Stiftelse benyttede til

[side 4]

Af en herfra meget forskiellig Oprindelse er forbindelsen imellem Universitetet og Trinitatis Kirke. Det var her ikke Universitetet, Der blev funderet paa og ligesom fremgik af allerede bestaaende gejstlig Instituter, men det var Kirken, der skyldte Universitetet sin Existents.

Saaledes nemlig, som i flere historiske Skrifter er berettet

(note: Jfr. Pontoppidans Origines Hafnienses p. 282. Danske Atlas II S. 131; Nyerups Universitetsannaler S. 87; Oluffsens antiqvariske Collectonee S. 121, m.fl.)

Og af medundertegnede Larsen i en Skrivelse til Consistorium af 7de Juni 1843 af Documenter i Consistoriu Archiv nærmere blevet oplyst, var nemlig denne Kirke oprindeligen bestemt alene til Universitetets eget brug og blev bygget af Universitetet, dels ved dettes egne midler og dels ved Hjælp af kongelige Understøttelser, og først nogen Tid efter at den fuldført, fandtes det passende tillige at benytte den som Sognekirke for Beboerne i en deel af det omliggende District. Allerede førend dette skete havde Kong Frederich III ved Brev af 6. Juli 1658 udtrykkeligen tilstaaet Universitetet jus patronatus

[side 5]

til bemeldte Kirke

(note: Hofmanns Fundatser IX side 133-134)

som de omhandlende tvende Kirkes Patron har Consistoriet stedse udøvet den Myndighed med hensyn til deres Bestyrelse, som efter Forholdets Natur og de til enhver Tid gjældende Bestemmelser maatte tilkomme Kirkepatronatet. Den umiddelbare Forvaltning af Frue Kirkes Øconomie skulde derimod ifølge Universitetsfundatsen 1539 udføres ved trende Kirkeværger, nemlig af Professorerne som academisk Værge

(note: den fandtes i øvrigt allerede i den catholske Tid en saadan særegen procurator Templi for Frue Kirke; Windingci academica Hafniens: p. 59.)

og en af Sognemændene som borgerlig Værge, der hertil skulle udvælges af det academiske Senat i forbindelse med 4 Borgemestere og 10 Mænd af Sognet. Men Disse Værger stode dog ifølge Fundatsen under det academiske Senat, uden hvis Raad og Minde de intet maatte foretage. Dog skulde 4

Borgemestere være overværende, naar Kirkeværgerne aarligen aflagde deres Regnskab hos det academiske Senat.

[side 6]

Men denne deltagelse af Magistraten og Borgerne i den borgerlige Værges Udnævnelse, er for længst entet afskaffet eller gaaet af Brug. Naar den borgerlige Værge afgaaer, antager Consistorium hertil en anden god og vederhæftig Borger i Sognet, som har erklæret sig villig til at overtage Bestillingen, og meddeler derefter Magistarten Underretning om det trufne Valg. Og ligeledes er Magistratens ovenmeldte Tilsyn med Kirkeregnskaberne ophørte

(note: I Aarene 1638-1642 førtes en vidtløftig Strid imellem Consistorium og Magistraten om den borgerlige Værges Stilling til Consistorium, Regnskabsaflæggelse m.m., ved hvilken Leilighed

Consistorium især klagede over, at Kirkens Regnskaber ofte maatte henstaae i mange Aar uafgjorte fordi Borgemesterne forsømte at give Møde, naar de skulle gjemmengaaes og qvitteres. Derefter findes i Acta Consistorii d. 25. Juni 1642 tilført at da Borgemesterne, uagtet de Dagen forud derom var advarede ikke havde indfunden sig for at overvære Regnskabets Aflæggelse for Frue Kirke, havde Professorerne i Overensstemmelse med kongelig Befaling foretaget bemeldte Regnskab og qvitteret samme. Heri indeholdes en Antydning af, hvorledes den omhandlede Form efterhaanden maa være gaaet af Brug. I Aaret 1662 F.eks. var ikkun én Borgemester mødt ved Regskabets Aflæggelse.)

Hvorimod disse Regnskaber nu revideres og decideres ganske paa samme Maade som Ephori- eller Legat-Regnskaberne ved Universitetet. Paa samme Maade som Kirkeværgemaalet ved Frue Kirke saaledes er indrettet, har det ogsaa fra ældre Tider været ordnet ved Trinitatis Kirke,

[side 7]

hvad nu angaaer Det os forelagte Hovedspørgsmaal: om Der maatte være Anledning til at søge Universitetets ovenmeldte Patronatsforhold ophævet? Da bør dette vistnok ikke afgøres blot efter en Afregning af de umiddelbare Fordele og de Byrder, som Dette Forhold medfører for Universitetet; men da hensynet hertil dog er af megen vigtighed, skulle vi her særligen fremstille disse Fordele og Byrder, hvorved vi tillige ville faae Leilighed til at bemærke det fornødne med Hensyn til de Spørgsmaal, der ere opstaaede saavel om nogle af de førstnævntes mulige Ophør, som om de sidstnævntes Forøgelse.

Til de Rettigheder og Fordele, som det omhandlede Patronatsforhold medfører for Universitetet, kunne fornemmelig fremhæves:

De egentlige Patronatsrettigheder. Oprindeliviis havde Consistoriet Ret til at udnævne samtlige Embedsmænd og Betjente ved Frue og Trinitatis Kirker, endog Sognepræsterne (jfr. Pontoppidans Origines Hafn: p. 321-322); men efterhaanden forbeholdt Kongen sig Udnævnelsen af Sognepræsterne, (jfr. *Badens Universitetsjournal* V. side 186) [side 8] og endelig blev ogsaa Consistorii Kaldsret til Kapellanerne aldeles ophævet ved Fr. 3. Juni 1809. Derhos var allerede Consistorii Udnævnelsesret til Klokker og Graver Bestallingerne suspenderet ved Bestemmelserne om veltjente Underofficerers Adgang til visse civile Bestallinger, uagtet Consistorium i Formen vedblev at udstede Bestallingsbreve til De Udnævnte; og egentlig var saaledes ikkun Udnævnelsesretten til Organistembederne tilbage, jfr. Universitetsdirectionens Skrivelse af 26. November 1825.

Men i Anledning af et af Consistorium derom indgivet Andragende har hans Majestæt Kongen ved Resolution af 6. Juli 1841 tilladt, at det atter for Fremtiden maa overlades Consistorium at besætte Klokker- og Gravertjenesterne ved Frue og Trinitatis Kirke her i Staden; og det vil uden tvivl være unødvendigt her at gjentage de Grunde, som af Consistorium bleve anførte for, at det var af betydelig Interesse for Universitetet at erholde den anførte Rettighed, og som bestemte Hans Majestæt til at bevilge dette; (jfr. *Call. Tid for 1841* s. 657 ff) – Som følge af Denne Resolution har Consistorium

[side 9]

nu Udnævnelsesret til 9 kirkelige Bestallinger her i Staden, hvortil endnu maa føies Kaldsret til Hvidovre Skolelærerembede, ifølge Hvidovre Kirkes forbindelse med Frue Kirke, hvorom vi nærmere skulle handle i det følgende

Kirkernes særegne Afbenyttelse af universitetet. I ældre Tider blev Frue Kirke benyttet til academiske Salemiteter, og stundom, som det synes, endog til Forelæsninger, ligesom ogsaa visse, Universitetet tilhørende Bogsamlinger var opstillede i de ved Kirken værende Kapeller, (Nyerup Universitetsanalyser s. 88 og 200:) men al saadan Benyttelse af denne Kirke opførte udentvivl aldeles med Kirkens Brand 1728.

Ligeledes blev Trinitatis Kirke oprindeligt benyttet ikke blot til Gudstjeneste for de Studerende, men ogsaa til visse academiske Øvelser for disse, men ogsaa dette er for længst ophørt, og der er saaledes kun endnu tilbage den vistnok vigtige benyttelse af bemeldte Kirke, at Universitetsbiblioteket har sit Locale oven over Kirken allerede ved dens Opførelse hertil indrettede og bestemte Etage, for hvilken Benyttelse man

[side 10]

rimeligviis, dersom Patronatet over Kirken blev ophævet, vilde kunne fordre en aarlig Godtgørelse af Universitetet. Vel benyttes ogsaa Taarnet ved Kirken til astronomiske Observatorium; men da dette Taarn, endskjøndt det er sammenbygget med Kirken, betragtes som en særskilt Bygning, kan saadant ikke henregnes til Benyttelse af Kirken.

Pengeindtægter. – Saadanne ere:

De aarlige Embedsafgifter af Graver- og Klokkertjenesterne til Universitetet skulde efter de for Tiden gjældende Bestemmelser egentlig udgjøre i alt 350 Rbd., nemlig af Klokkeren ved Frue og Trinitatis Kirker 150 Rbd af hver og af Graver Bohn ved Assistentskirkegaarden 50 Rbd (note: Bohns Afgift, som tidligere var bestemt til 100 Rbd. er dog ved Resolution 31. Mai 1817 ikkun indtil videre nedsat til det nuværende Beløb); men ved Resolution 18. Decbr. 1843 er Klokker Hansen ved Frue Kirke i et vist Antal Aar bleven fritagen for Afgivtens Erlæggelse. Og ligeledes, at der nyligen er skeet et Forslag om, at Afgivten

[side 11]

af klokkertjenesten ved Trinitatis Kirke maatte benyttes som Bidrag til Lønningen af en andenordineret Catheket ved bemeldte Kirke; men hvilket forslag Universitetet ganske har erklæret sig imod. I forbindelse hermed kan ogsaa nævnes de Bestallingsgebyrer, som Klokkerne, Graverne og Organisterne ved deres Beskikkelser erlægge til Universitetet (Selters Universitets Aarvog f. 1839, s. 60); hvilken Indtægt dog ikke er af megen Vigtighed.

De Emolumenter der tilfalde Kirkernes academiske Værger. Ifølge en fra gammel Tid hidrørende Regel oppebærer den academiske Værge for Trinitatis Kirke aarligen 17 Rbd. af denne Kirkes Indtægt, hvilket Emolument naturligviis ikke er regnet for noget. Af desto større Vigtighed er

derimod den Indtægt, som er forbunden med det academiske Værgemaal for Frue Kirke; men da der netop er reist Tvivl saavel imod den academiske Værges som imod den borgerlige Værges Rettighed til i Fremtiden at beholde, hvad de hidtil have nydt af Frue Kirke, vil Spørgsmaalet herom rigtigst være at undersøge paa dette Sted.

Den academiske Værges har hidtil oppebåret

[side 12]

Penge 36 rbd. 76 sk., samt 5 Procent af Sangværkers Indtægter.

i Sæd- og Smaaredsler

a. af kirkens tvende Kongetiender Taarnby og Lidemark 16 Td. Havre

b. af Kirkens Strøgods 20 Td. 4 Skp. Havre

Den borgerlige Værges har oppebåret: Aarlig Løn omtrent 40 Rbd., samt Godtgjørelse af 60 Td. Havre

Med hensyn til denne Løn for Kirkeværgerne har det kongelige Danske Cancellie i Skrivelse af 22 Januar 1839 yttret:

”At Loven viser, at Kirkeværgemaal henhøre til de borgerlige pligter, hvilke gratis skulle forvaltes, og kun i et specielt Tilfælde tillægger Loven 2-22-55 dem af de formuende Kirker 1 á 2 Rbd. Denne Udgift for Kirken bør derfor ophøre, naar de nuværende Værges fratræde Værgemaal.”

Næværende Comite maa imidlertid ganske tiltræde den af Frue Kirkes Værges i deres herved tilbagefølgende Skrivelse til Consistorium af 29. Marts 1839 udviklede Mening, at Udredelse af den omhandlende Løn maa antages af have tilstrækkelig retsgyldig hjemmel, idet den nemlig kan forfølges *[side 13]* saa langt tilbage i Tiden i Kirkens reviderede Regnskaber, at selve denne dens lange Bestaaen – i Overensstemmelse med de i Lovgivningen, og nemlig i Lovens 2. Bog, i en Mængde lignende Retsforhold ideligen anvendte Retsgrundsætninger – maa antages at afgive baade det fornødne Bevis for, at forholdet i sin Tid retsgyldigen er anordnet paa den nuværende Maade og tilstrækkelig Adkomst for de vedkommende til fremdeles at fordre det vedligehold, og at saaledes den almindelige Regel i Loven 2-22-55 ikke kan finde Anvendelse paa det her omhandlende Forhold, der er undergivet en anden speciel Retsregel, noget der ideligen møder med hensyn til de almindelige Bestemmelser om deslige Retsforhold i Lovens anden Bog. Comiteen skal tillade sig hertil at føie den Bemærkning, at den ved Frue Kirke hidtil fulgte specielle Regel undentvivi saameget mindre kan omstødes ved den almindelige Forskrift i det paaberaabte Lovsted, som dette aabenbart alene synes at have de almindelige Sognekirker for Øie, hvorimod det, saavidt Comiteen har kunnet erfare, ogsaa ved alle andre Domkirker, ligesom ved Frue Kirke skal være tilfældet, at Bestyrelsen af Kirken og dens

[side 14]

Gods er reguleret paa særegen maade, og passende Emolumenter tilstaaende Bestyrerne, jfr. t.ex. Resel. 13. Novbr. 1822. Og selv med hensyn til de almindelige Kirkers Bestyrelse er det bekjendt, at Lovens almindelige Regler paa mangfoldige Steder ved gammel Vedtægt eller specielle Resolutioner ere forandrede, saa t. ex. Canc. Skr. 3 Mai 1735, især Canc. Skr. 6 Aug. 1805, Respl 27. Juli 1842, Canc. Skr. 18. Jan 1794; Rspt 8. Januar 1796; Rspt 10. Febr. 1841, § 4 og 8 (*Call Tid. S.f. 1841 s. 215 ff*); ligesom ogsaa den nyere Lovgivning i flere andre Tilfælde har erkjendt, at Kirkeværger bør have et billigt Vederlag for deres Forretninger, har forordn. 13. Novbr. 1829 §2, jfr. Canc. Skr. 10 Febr. s.A.. Fremdeles skal Comiteen bemærke, at endskjøndt det ved de i Consistorii Archiv anstillede Efterforskninger ikke er lykkedes, at udfinde de enkelte Beslutninger, hvorved Frue Kirkeværgers Emolumenter ere blevne endeligen regulerede paa den nuværende

(note: herved maa det dog bemærkes, at det meget vel er muligt og endog sandsynligt, at flere Oplysninger ved en fuldstændig Undersøgelse af Archivet vilde kunne findes; men til en saadan Undersøgelse vilde fordre, at Consistorii Acta, copibøgerne osv for nogle Aarhundrede i hvilke der ikke findes registre over samme, maatte gennemgaaes næsten Blad for Blad, et Arbejde som Comiteens Medlemmer naturligvis ikke have kunnet indlade sig paa. Den Efterforskning, som medundertegnede Larsen succesivt, naar Leilighed dertil gives, har kunnet anstille, har saaledes uagtet at al den derpaa anvendte Tid, dog maattet indskrænke sig til en Undersøgelse af forskellige Partier af den hele Masse, dels efter en gisning om, hvor noget muligen maatte være at finde, og dels efter vilkaarligt Valg.)

er der

[side 15]

dog fundet flere Data, der bekræfter den Mening, at samme Grunde sig i meget gamle Bestemmelser, som efterhaanden i Tidens Løb ere givne af de Autoriteter, der efter den paa de Tider, da Beslutningerne tages, gjældende Ret vare berettigede til herom at gjøre en gyldig Bestemmelse. Saaledes er det beviislige, at Kirkeværgerne allerede har hen ved 300 Aar siden have nydt Kirkens Smaaredsel af Havre, Lam, Gjæs og Høns, hvorfor som Hjemmel paaeraabes "Sognemændenes og de Høilærdes Samtykke", vide Frue Kirkes Regnskaber for 1559 og de følgende Aar (*note: I consistorii Archiv findes Regnskaber for Frue Kirke fra 1552-1584, men ikke for den følgende Tid*). Et senere Regnskab af 1582 viser, at "Rector, Biskoppen, Professores saa og Borgemester og Raad, bevilgede en afdød borgerlig Kirkeværges Enke en Godtgørelse af 75 Daler, fordi hendes afdøde Mand i 12½ Aar ikke havde beregnet sig Noget, som Løn til en Skriver og for Papir, saaledes som hans Formand havde erholdt".

[side 16]

Af Acta Consistorii den 12. Aug 1619 sees, at den daværende borgerlige Væрге vilde frasige sig Bestillingen, hvis man ikke vilde forhøie hans Løn med 1/10 af Kirkens uvisse Indtægter; men efterat der herom var canfereret med Universitetets Cantsler blev dog Resultatet for dengang, at Værgen skulde lade sig nøie med hvad, hans Formand havde haft. Men en senere Beslutning i Acta

Consistorii d. 25. Febr. 1662 synes dog at visse Aar i Mellemtiden maa være indført en forhøielse af Værgens Emolumenter; thi Consistorium og den med Regnskabs Aflæggelse tilstedeværende Borgemester tilstod da den borgerlige Værge en Godtgjørelse af 200 Rd., fordi han i de fire sidstforløbne Aar, paa Grund af Krigsurolighederne, intet havde nydt af Kirkens Bønder, som Kirkeværgen ellers var tillagt; hvilken Godtgjørelsens størrelse synes at forudsætte, at Værgens Løn allerede dengang kunde anslaaes til circa 50 Rdl Aarlig. Endelig maa ogsaa Retvies siges af den omhandlende Løns Udvidelse ansees erkjendt, ikke blot som ovenmeldt af vedkommende Overbestyrelse ved Regnskabernes Opprobation, men ogsaa specielt ved flere anden Leiligheder,

[side 17]

Saasom under Forhandlingerne af en Sag, som blev afgjort ved Kongelig Resolution af 17. Januar 1810, da nemlig den borgerlige Værge Capitain Friborg havde andraget, at det ham tillagte Salarium ikke afgav tilstrækkelig Vederlag for de med Bestallingen forbundne Forretninger og Udgivter, og den akademiske Værge i sin over dette Andragende afgivne Erklæring havde anseet det billigst, at der blev tilstaaet Friborg en Gratification af 100 bd og at hans Løn blev forhøiet til 80 Rbd Aarlig, meddeelte Consistorium den kongelige Direction disse Andragender, man indstillede at det med den foreslaaede Forhøielse i Lønnen maatte henstaa indtil videre, da under de daværende Omstændigheder, indtil Kirkens Opførelse igien begyndte, Arbeidet for Kirkeværgen snarere vilde formindskes end forøges, hvorimod det ansees billigt, at der engang for alle blev tilstaaet Friborg en Gratification paa 200 Rbd af Kirkens Midler, og denne Indstilling blev ogsaa af Hans Majestæt ved den ovenanførte Resolution bifaldet. Derfor blev der, efterat Kirkens nye Bygning var fuldført, ved kongelig Resolution af 25. Decbr. 1832 endvidere tillagt Capitain Friborg en Gratification af 400 Rbd Sølv Mønt

[side18]

For de af ham i Anledning af Kirkens Gjenopførelse besørgede Forretninger (*Rescript for 1832, s. 483*) Disse kongelige Resolutioner visse saaledes vise saaledes ogsaa paa det mest afgjørende, hvor ganske uantageligt det er, at L. 2-22-55, efter de særegne Forhold ved Frue Kirke, skulde kunne have Anvendelse paa denne.

Comiteen kan saaledes ikke tvivle om den fuldkomne Retsgyldighed af det omspurgte Forholds hidtil værende Ordning, og den maa antage, at det kongelige Danske Cancellie, naar de fremsatte Oplysninger og Bemærkninger blive samme meddelte, vil frafalde den i Skrivelse af 22. Januar 1839 fremsatte Paastand, selv uden hensyn til, at den Omstændighed, der foranledigede denne Paastand, nemlig Underballance i Kirkens Indtægter imod dens Udgivter, nu har forandret sig saaledes, at Indtægterne ikke ubetydeligt overstige Udgivterne.

Skulde imidlertid saadant imod Formodning ikke blive Tilfældet, vil den hidtil gjældende Tingenes Orden dog upaatvivlelig ikke kunne ophæves ved Cancelliets Resolution, men Consistorium maa kunne forlange, og vil uden tvivl forlange, at Sagen forelægges Hans Majestæt Kongens til allerhøieste Afgørelse.

[side 19]

Foruden de ommeldte Emolumenter af Frue Kirkes egne Indtægter oppebærer den academiske Værgе endvidere to Trediedele af Kirketiende af Hvidovre Byes Hartkorn 177 Tdr. 3 Skp. 3 Fkr., for Tiden med Afgift i Penge, beregnet efter 6 Skp Byg pr. Td. Hartkorn, hvorfor ogsaa Hvidovre Kirke er underlagt hans Bestyrelse. Med hensyn til denne Præstation har den kongelige Universitetsdirection i Skrivelse af 14.de Juni 1836 antaget, at naar den nuværende academiske Værgе afgaaer fra Bestillingen, vilde den være at inddrage under den academiske Fond, og Hvidovre Kirke at underlægge Qvesturens Bestyrelse. Men undertegnede Clausen har i en Skrivelse af 8de Juli s. A søgt at oplyse, at det blot er ifølge Universitetets Patronatsforhold til Frue Kirke, at dennes Tiende oppebæres af en af Universitetslærerne, som procurator templi, og at der derfor ikke retteligen kan disponeres over samme paa den tilsigtede Maade; og saavel Inspectores Qvæstoræ i en Erklæring af 15. Decbr. 1836 som Consistorium i Skrivelse til Universitetets Directionen af 24. Decbr. s.A. som erklæret sig hermed overensstemmende, ligesom ogsaa, saavidt erindres, Qvæstor selv i senere Forhandlinger om Hvidovre Kirke er gaaet ud fra denne

[side 20]

mening. Dog har dette Anliggende ikke hidtil erholdt nogen bestemt Afgjørelse; jf. Qvæstors Instrux 5. Jan. 1838 §3, der kun omtaler det som en mulighed, at Hvidovre Kirke kan blive underlagt Qvæsturen.

Comiteen skal med Hensyn til dette Spørgsmaal indskrænke sig til den Bemærkning, at om det endnu med Hensyn til at det er Universitetet og ikke den enkelte Professor som procurator templi der har Patronatets rettigheden til Frue Kirke – kunde forsvare, at inddrage den omhandlende Tiende under Universitetets almindelige Indtægter, saavel dog denne Indtægt, naar det høist maa ansees som givet, at den blot oppebæres som følge af Patronatsforholdet, gaar tabt for Universitetet ved Opløsning af dette forhold, og denne Opløsning saaledes i ethvert fald paafører Universitetet et ikke betydeligt Tab. I øvrigt har der ved de i Archivet anstillede Undersøgelser ikke været at finde nogen bestemt Oplysning om den egentlige Adkomst til den omspurgte tiendeindtægt, og Comiteen maa saaledes i denne henseende henholde sig til de af procurator templi og Consistorium i Aaret 1826, foranlediget ved en Forespørgsel fra Cancelliet, afgive Erklæring, hvoraf Gjenparter herved følge, og hvori det vises, at samme

[side 21]

Universitetets Rettigheder i ethvert Fald maa ansees tilstrækkelig hjemlet ved dens udøvelse i mindelig Tid. Af Hvidovre Kirkes Regnskabsbog, som begynder med Aaret 1732, ses det, at Forholdet melle den vedkommende Professor, procurator templi, og denne Kirke netop er ordnet paa sammen Maade, som der forhen, førend corpora bleve ophævede, var almindeligt med hensyn til Universitetets egne kirker, som gik paa Option imellem Professor under Navn af Canon afgav 1/3 af Kirketiende og beholdt selv det Øvrige, kun med den Forskjel, at denne Canon for Universitetets egne Kirker blev afgivne til den almindelige Bygningskasse, som bekostede Kirkernes Vedligeholdelse, hvorimod Hvidovre Kirkes Canon umiddelbart tilfalder Kirken selv. Dette sidste

forhold maa saaledes uden tvivl i sin Tid være ordnet ved en eller anden speciel Bevilling, som nu ikke har været at fremskaffe.

Vel bevares endnu i Consistoriums Archiv Kong Frederik II's aabne Brev af 23. Aug. 1573, angaaende at Hvidovre Sogn, eller som det dengang og endnu en lang Tid derefter blev kaldet "Ouffreydre Sogn" maa og skal altid blive annecteret til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, og den ældste Kapellan oppebære alle præsterlige

[side 22]

Indtægter Fremdeles sees det af nogle Kaldsbreve og Reverser fra 1621, 1623 o.s.v., at Hvidovre dog senere i nogen Tid har haft sine egne Sognepræster, hvilke bleve kaldede af Consistorium, som det udtrykkeligen siges "paa Frue Kirkes Vegne", og da i en følgende Tid Sognet endelig blev forenet med Frue Kirkes øvertse Capellan, har Consistorium naturligviis, ved at kalde til dette sidste, eo ipso ogsaa udøvet Kladsret til detførstnævnte. Men om det end er deri Patronatsret, som Universitetet saaledes erholder over Hvidovre Kirke ved dens forbindelse med Frue Kirke, der har forenlediget, at en af Universitetets Professorer som procurator templi fik rettighed til den omhandlende Tiendeoppebørsel, har denne dog udentvivl tillige haft en anden speciel, nu ubekendt Retsgrund, hvilket bestyrkes derved, at Rettigheden er vedbleven, uagtet Hvidovre Kirkes forbindelse med Frue Kirkes Kapellanie blev ophævet. Efterat det nemlig i Aaret 1742 foreløbigen var bestemt, at Hvidovre Sogn ved leilighed skulle adskilles fra Frue Kapellanie, blev denne adskillelse ved en indtruffen Vacance virkelig iværksat i Aaret 1747, saaledes at Hvidovre blev forenet med Frederiksberg Sognekald, imod at dette udredede 150 Rbd. aarlig til den

[side 23]

øvertse Kapellan ved Frue Kirke, ligesom ogsaa Frue Sognekalds Rettighed til Tiende af Valdby og Viersløv rereserveredes; og endelig blev det ved denne Leilighed afgjort, at det ikke længere kunde tilkomme Universitetet nogen udøvelse af Kaldsret med Hensyn til Hvidovre Sognekald; jfr. Badens Journal V, p. 186. Saaledes ophørte vel Consistoriets Ret til at kalde Præst til Hvidovre Kirke, men i øvrigt vedblev det hidtilværende Retsforhold uforandret. Procurator templi beholdt Værgemaalet for Hvidovre Kirke og den dermed forbundne Oppebørsel, og Consistorium er vedblevet at udøve Kaldsretten til Degne- eller Skolekaldet i Hvidovre.

Hvad dernæst angaar de Byrder, som ere paadrage Universitetet ved Patronatsforholdet til de tvende Kirker i Hovedstaden, kan hertil paa en vis Maade henregnes den Andeel i de academiske Gebyrer, som fra ældre Tider paa Grund af Forholdet til Trinitatis Kirke er blevet tilstaaet Præsterne og de underordnede Kirkebetjente ved denne Kirke, og som ifølge Regulativet af 11 Januar 1839 fremdeles skulle udredes, hvilken Andeel udgjør det betydelige Beløb af circa 600 Rbd. aarlig. Om det nemlig end kan antages, at denne Præstation oprindeligiis, idetmindste tildeels, har været anordnet som en personlig udredelse af de Studerende til Præsterne og

[side 24]

Kirkebetjentene, er de Studerendes forhold til bemeldte Kirke dog senere ikke uvæsentligen forandret, og den Omstændighed, at bemeldte Præstation er indbefattet under de akademiske Gebyrer er til hinder for en videre Forhøielse af disse til Fordeel for Professorerne; jfr. Selmers Universitetsaarbog for 1839 s. 42ff. Hertil kommer, at der af Communitetets Kasse aarligen udbetales et Beløb af 139 Rbd. til Sognepræsten og Kapellanen ved bemeldte Kirke; jfr. Rspt 17. Mai 1791.

En betydelig Forøgelse af Byrderne vilde opstaae for Universitetet, saafremt det med Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter – i den af Dem i Sagen om Trinitatis Kirkes Formueforfatning afgivne Erklæring – kunde antages, at Universitetet var forpligtet til ved et Tilskud at sørge for Betaling for denne Kirkes Gjæld og dens øvrige Udgivter, forsaavidt samme ikke ved Kirkens almindelige Indtægter kunne bestrides, saa at der hidtil ikke kunde paalignes Menigheden noget extraordinat Bidrag. Da denne Sag imidlertid er bleven os forelagt af Consistorium til særlig Betænkning, skulle vi her ikke opholde os ved dette Spørgsmaal, men skulle kun tillade os foreløbigen at udtale den ening, at vi maae ansee det for retligt umuligt

[side 25]

at Borgerrepræsentanternes Paastand skulde kunne blive tagen til følge ved Sagens endelige Afgørelse.

En eventuelt pecuniar Byrde for Universitetet af det omhandlende Patronatsforhold kunde fremdeles opstaa, vis det med det Kongelige danske Cancellie maatte antages som Regel, at Kirkernes Midler, naar de indsattes i Qvæsturen, maatte behandles efter de samme Regler, som de Umyndiges Midler, og navnlig den akademiske Fond ubetinget staa til Ansvar for samme, men det urigtige i dette Paastand er udentvivl saa tilstrækkeligen oplyst i Consistorium under 13, April d. A. afgivne Erklæring, at det sikkert kan ventes, at denne Paastand ikke vil blive uchæreret [?] – og i alt fald vil dens Retmæssighed ikke kunne afgjøres af selve Cancelliet.

Sammenholdes nu de fordele af Patronatsforholdet, som Universitetet for Tiden er i besiddelse af og efter Comiteens Mening maa kunne fordre fremdeles at biholde son dets lovlige Ret, med Byrderne, maa alt udentvivl erkjendes, at der navnlig naar Patronatet for begge Kirker betragtes under ét, er en saadan Overvægt paa Fordelenes Side, at det ingenlunde kan være i Universitetets Interesse at søge Forholdet opløst.

Vistnok er der i denne henseende stor Forskjel

[side 26]

med Hensyn paa Patronatet for Frue og Trinitatis Kirker, da hiint medfører betydelige fordele, dette udentvivl overveiende Byrder; men deels vilde det endog af denne Grund ikke være sømmeligt, om Universitetet, i det det bifaldt det fordeelagtige Patronat, vilde søge at befrie sig fra det andet, deels er netop Universitetet ved den Maade, hvorpaa forholdene have dannet sig,

blevne fastere knyttet til Trinitatis Kirke, eller denne til hiint, og det lader signæppe vente, at de af dette Forfald flydende Byrder i vore Tider skulle blive overtagen af eller paalagte nogen anden offentlig Autoritet eller Kasse. Fremdeles er vel paa den ene Side nogle af de pecuniere fordeles Bevarelse sat under Qvæstion, medens de paa den anden side reiser sin Forslag paa at forøge Byrden; men det tør udentvivi forudsættes, at ligesom det endnu er lykkedes Consistorium ved Universitetsdirectionens Medvirkning at erjorde Rettigheden til at udnævne Kirkebetjente tilbage, og ligesom Directionen nyligen har vidst paa det strengeste at Haandhæve Metropolitanskolens Rettighed imod Kirkerne, saaledes vil Universitetets Bestyrelse end mere være i stand til at afværge de ovenberørte Forringelser i Universitetets Vilkaar..

[26 side]

Som en af de omhandlende Forhold flydende Byrde, har den Kongelige Universitetsdirection særligen udhævet den ved Administrationen for vedkommende Professor forbundne Tidsanvendelse og Uleilighed. Ogsaa hvad dette Punkt angaaer, maa der gøres Forskjel mellem Frue og Trinitatis Kirkes Værgemaal. Det kan, hvad det sidstnævnte angaaer, ikke nægtes, at det for den nærværende academiske Værge, medundertegnede Hohlenberg, har været en ikke ganske ringe Byrde og udfordret mere Tidsanvendelse end ønskeligt var, hvorvel det paa den anden Side maa indrømmes, at dette fornemmeligen har været en følge af temporaire Omstændigheder og Kirkens uheldige Formues tilstand, hvorved Undersøgelser og Forhandlinger ere foranledigede, som uden syndelig frugt optage megen Tid, hvorimod Arbeidet vistnok vil formindskes naar, som man maa haabe, Kirkens pecuniere Forhold blive bragte i en fast Orden; men selv da, og til alle Tider, vel det Arbeide, som dette Værgemaal kræver, dog være for stort i Forhold til det høist ubetydelige Vederlag for samme, 17 Rbd. Man maa vel, som nylig bemærket, ikke kunne tænke paa at forandre Universitetets Patronatsforhold til Trinitatis Kirke, naar det til Frue Kirke vedbliver

[side 28]

at bestaae uforandret; og tages der hensyn til det af disse Værgemaal flydende Arbeide overhovedet og under sædvanlige Tidsforhold, da vil den derved Professorene paalagte Byrde ingenlunde være af saadan Betydelighed, at den skulde kunne gjøre noget Afbræk i de vedkommende Professores academiske Virksomhed eller i øvrigt være dem til særdeles Besvær, og da kun saaledes ikke afgive nogen Motiv til at opofre Rettigheden, som det maatte erkjendes at være af Vigtighed for Universitetet at bevare. Hermed stemmer ogsaa det af den kongelige Direction paaberaabte Rescript af 28. Marts 1804; thi samme ansaas det vel for ønskeligt, at Professorerne saavidt muligt kunne befries for deslige Forretninger, men vil at der tillige herved skal tages hensyn til: "at Universitetet ikke mister nogen af de samme forundte Herligheder og Fordele":

Som en af de bestaaende Forhold flydende Ulempe har Directionen fremdeles anført "den Vidtløgtighed og Ophold af Sagerne samt Tidspilde og Uleilighed, som en Brevveksling mellem saamange Autoriteter ikke kan andet end medføre". Vi skulle hertil bemærke, at der i de

[side 29]

her omhandlende Sager i Almindelighed ikke er flere end tre Instrukser, som er det sædvanlige i administrations Forhold, nemlig Kirkeværgerne, Patronatet eller Konsistorium og Universitetsdirectionen (note: Bestyrelsen af Kirkerne i Kjøbstæderne udenfor Kjøbenhavn har derimod i Almindelighed fire Instantser: Kirkeværgerne, kirkeinspectionerne, Stiftsøvrigheden og Kancelliet.), og at det i nogle Sager kan være nødvendigt at correspondere med andre Autoriteter, saasom med de egentlige geistlige og med de almindelige communale Autoriteter, er ordentligviis kun en følge af den Maade, hvorpaa de kirkelige Forhold gribe ind i andre Instantser og Forhold, og saadant lader sig derfor udentvivil ikke i det væsentlige afhjælpe ved forandrede Bestyrelsesformer. Derimod maa det vistnok erkjendes, at den Omstændighed, at Directionen i endeel af disse Sager maa corespondere med Kancelliet, som det Kollegium, der har det almindelige øverste Tilsyn med de kirkelige Anliggender, kan medføre en i sig selv betragtet overflødig Vidtløftighed og at unødvendigt Ophold af Sagerne; maa denne Ulempe hidrører da derfra, at der desværre endnu ikke eksisterer én samlet Overbestyrelse for Kirke- og Undervisningsvæsenet, og bør ikke søges afhjulpet ved en forandring af de underordnede bestyrende Autoriteter.

[side 30]

Endelig har Directionen henviist til de forviklinger og ubehageligheder; som formentligen let kunde opstaa af de omhandlende Forhold; men det Tilfælde der anføres og vel ogsaa alene kunde anføres som Eksempel herpaa, at nemlig Frue Kirkes Værger frabede sig den af Directionen bestemte deeltagelse af Qvæster i en denne uvedkommende Forretning, skjønnes ikke at føre herhid. Derimod er det vel muligt, at naar det, som Komiteen nedenfor nærmere skal omhandle, maatte blive nødvendigt i Fremtiden at indrømme Stadens Kommunalbestyrelse en større Medvirkning end hidtil med hensyn til de tvende kirkers Bestyrelse, vil der vel herved stundom kunne foranlediges Bryderier og Ubehageligheder, men den blotte Mulighed af slige enkelte og forbugaaende klager kan dog udentvivil ikke afgive noget gyldigt Motiv for Universitetet til at afgive dets lovlige Rettigheder.

Vi have hidtil betragtet det omhandlede Forhold alene fra den pecuniaire Fordeels eller den patronatslige Herligheds Side i Modsætning til Byrderne; men vi have allerede antydnet, at en anden Side af Sagen kommer ikke mindre i Betragtning ved en Besvarelse af det fremlagte Spørgsmaal.

Betragtet fra det kirkelige Standpunkt, som vistnok

[side 31]

i almindelighed er tabt af Syne, men ikke desto mindre er Det oprindelige og ogsaa til enhver Tid kan gøres gjældende paany, stiller patronatsretten i et specielt Forhold til Kirken til at have en Stemme ved Kirkelige Forhandlinger af megen større Vigtighed. Dette forekommer Comiteen at være et Synspunkt, som fortjener al Opmærksomhed. Det er næppe tilfældigt, og i alle Tilfælde har det sin særegne Betydning, at Universitetets historie fra første Tid af er sammenknyttet med

Landets Hovedkirkes Historie, at det academiske Senat, hvori det Theologiske Facultet er indbegrebet, gennem dette Medium staaer i synlig og nær forbindelse med den danske kirke og det danske kirkevæsen. En saa betydningsfuld Forbindelse hører vist ikke til den, som Universitetets bør række Haanden til at løse; ligesom det heller ikke bør antages, at Regjeringen vil indvillige i en saadan Løsning, efterat det kirkelige Patronat kun altforhyppigt – her, ligesom i anden evangeliske Lande – er geraadet i urette Hænder. Hertil kommer endnu at, den ene af Universitetets Kirker, som Landets Hovedkirke, er forbeholdt saavel kirkelige som andre Høitider af særegne Betydning og Interesse, og at den er bleven et Eksempel for christelig Kunst, som ikke har sin lige dennesides Alperne. Patronatet for en saadan Kirke synes at maatte betragtes som en Hæderspost, paa hvilken Universitetet ikke vilde kunne give Afkald, selv om – hvad ikke er Tilfældet – de derimod forbundne Byrder ikke overveiedes af Fordelene. Disse Grunde tale derimod ikke i samme Grad for Bevarelse af den samme Forbindelse med Trinitatis Kirke; men som ovenfor bemærket forekommer det Komiteen ikke at ville være sømmeligt for Universitetet at arbejde paa at drage sig ud af denn forbindelse, som ydede mindre Interesse eller ringen Fordeel.

Skulde imidlertid Konsistorium eller den Kongelige Direction ikke bifalde den af os antagne Mening, men komme til den Overbevisning, at det var rigtigst at søge Universitetets omhandlende Patronatsforhold ophævet, vilde det naturligviis blive at paase, at Universitetet, naar det berøvedes de af dette Forhold udsprungne Rettigheder, da ogsaa fritages for de Byrder, som det har forenlediget, og derunder de vistnok ogsaa de, Præsterne og Kirkebetjentene ved Trinitatis Kirke i ældre Tider, under ganske andre Omstændigheder en de nuværende, tilstaaede Emolumenter. Men ogsaa naar Patronatsforholdet vedligeholdes, kan det udentvivil med Føie gjøres gjældende, at der ved Bedømmelse

[side 33]

af, hvorvidt Universitetet med Billighed kan fordre en eller anden enkelt rettighed confirmeret paa samme Maade som hidtil, ikke blot bør sees paa Beskaffenheden af den enkelte Rettighed for sig, men paa det hele bestaaende Forhold, med dets gjensidige Fordele og Byrder, saaledes som det efterhaanden fra gammel Tid har udviklet sig, ligesom det derhos heller ikke bør tabes af sigte, at Patronatet efter de fremforne Kongers Hensigt, som have forlenet Universitetet samme, bør være en virkelig Herlighed og Fordeel og ikke gjøres til en Byrde for dette.

Naar Universitetet, saaledes som Komiteen antager, beholder Patronatet, vil det dog udentvivil ikke kunne undgaaes, at indrømme Communalbestyrelsen en passende Medvirkning og Control med hensyn til Kirkernes oeconomiske Bestyrelse. En Fordring herpaa fra Communalbestyrelsens Side kan ikke blot i Almindelighed støttes derpaa, at det fra Patronatets Side forlanges, at Menighederne i fornødent Fald skulle ved Ligning tilveiebringe det fornødne til Kirkernes Vedligeholdelse, jfr. Forordn. 24. Oct. 1837, § 19, men her, som ovenanmeldt ogsaa hos Frue Kirkes vedkommende udtrykkelig Hjemmel i Fundatsen af 1539, hvis Bestemmelse herom udentvivil ikke

[side 34]

ved Forsømmelse efterhaanden have tabt Anvendelse. Paa en passende Forandring af de nuværende Forhold i denne Retning vil Universitetet derfor vistnok finde villig til at inklade sig, naar Forslag derom maatte fremkomme fra Communalbestyrelsens Side.

I øvrigt kunne vi ikke andet end antage, at de ikke alene være kirkeligt Forhold overhpvedet i flere henseender gjøre væsentlige Forandringer ønskelige, men navnlig ogsaa de kirkelige Forhold i Kjøbenhavn have for en Deel trænge til saadanne, vil det næppe kunne vare længe, forinden Forhandlinger derom vill blive fremkaldte, hvilke muligen ogsaa kunne berøre Patronatsforholdene; og det forekommer ogsaa Grund heraf, hvorledes man end vilde bedømme disse, forsaavidt Universitetet vedkommer, i og for sig, og uanseet at slige Forhandlinger vilde medføre ny Byrde for dem, som ifølge deres Stilling kom til at deeltage deri, at ville for Øieblikket være mindre betimeligt at gjøre Skridt til en Forandring af Universitetets gamle Forhold til de tvende Kirker.

Efterat vi saaledes have omhandlet det os forelagte Hovedspørgsmaal og derunder tillige de enkelte

[side 35]

omspurgte Forhold, hvis Berigtigelse maa have en væsentlig Indflydelse paa hiint Spørgsmaals Besvarelse, staaer det kun endnu tilbage at behandle nogle enkelte, Komiteen endvidere forelagte Spørgsmaal af underordnet Natur.

Der er saaledes for det første fremlagt den Paastand, at de Universitetsforvalterne under Navn af Fogedpenge og Recognitioner tillagte Emolumenter, som ogsaa forsaavidt Frue Kirkes Gods angaaer i en Række af Aar have været udredede af academiske Fond, men for dette Gods Vedkommende maa ansees at være denne uvedkommende, bør bæres ikke af Frue Kirkes øvrige Indtægter, men afkortes i de Værgerne tillagte Emolumenter, saalænge Kirken skal vedblive at tilsvare disse. Der er for at begrunde denne Paastand opstillet, i en indtagsviis [?] medeelt Skrivelse af Biskoppen, en Række af Hypotheser, der gaaer ud paa, at den academiske Værge for den ham fra gammel Tid tillagte Løn har været forpligtet til at besørge eller aldeles besørge Godsets Forvaltning, hvilket er fundet saameget mere sandsynligt, da den største Deel af samme udredes i Sæd, fremdeles at bemeldte Værge har ladet den ham paaliggende Forvaltning udføre ved Universitetets Forvaltere, som, ifølge deres Forhold til Konsistorium, overtage sig dette uden videre Godtgjørelse end hvad der af Sportler kunde tilfalde ham; og endelig

[side 36]

at, da forvalterens Løn i Aaret 1811 blev bestemt til noget Vist af hver Gaard og Huus, har Konsistorium af Velvilie med et af dets Medlemmer ingen Indvendinger gjort mod, at denne Løn for Frue Kirkes Gods blev udredet af Universitetet.

Men hver enkelt af disse Hypoteser er upaatvivlelig ganske uholdbar. At der paa fraliggende Fæstegods maatte have en underordnet Betjent, en Foged, der paa Stedet selv kunde føre det stadige Opsyn med Godset og besørge de ringere løbende Forretninger, m.m., var udentvivelig efter Forholdets egen Natur saa nødvendigt, at det slet ikke er rimeligt, at den ved Bestemmelsen af Lønnen for de i Kjøbenhavn besatte Værger skulde være taget Hensyn til, at de selv skulde udføre eller lade udføre disse Forretninger, men den naturlige Synsmaade maatte være, at de muelige Udgivter til en saadan Foged maatte, ligesom andre nødvendige Administrations Omkostninger, være Værgerne uvedkommende. At den disse for deres Forretninger ved Kirkens og deres Formues Bestyrelse tilstaaede Løn for endeel blev bestemt i Sæd havde derfor sin naturlige Foranledning deri, at Kirkens Indtægter i ældre Tider for en stor Del virkelig bleve erlagte i Naturalpræstationer. Derfor er fremdeles

[side 37]

en vilkaarlig Formodning: at Universitetsforvaleren skulde have paataget sig de ommeldte Fogedforretninger som en Føielighed imod den academiske Værge. Det har med hensyn til de Embedsmænd og Betjente, som blive ansatte for at assistere Consistium og de enkelte Professorer i administrative Forretninger, stedse været anseet som en Selvfølge, at deres Functioner strakte sig ikke blot til Universitetets egne, men ogsaa til de samme tilhørende Kirkes Anliggender. Saaledes skulde disse Kirkers Capitaler efter de gjældende Forskrivter indbetales i Universitetets almindelige Qvæstur, og af denne besørgeres udsatte, m.m., og saaledes er det udentvil ogsaa ligefrem gjort til Pligt for de Fogder, som Universitetet maatte holde paa sit Fæstegods, tillige at besørge det fornødne med Hensyn til Frue Kirkes Gods. Paa denne Maade fremtræder i det det mindste Forholdet allerede i de gamle Instruxer for Universitetets Fogder, som findes i Consistoriums Copibøger, t.Ex. en Instrux af 26. Jan. 1691 for Poul Olufsen, som Foged paa Unversitetets og Frue Kirkes Gods i Tryggevelde og Vordingborg Amter, og Reglen er endnu den samme efter den nyeste Instrux for Universitetetsforvalterne af 1841, § 1. Ovenanførte Instrux

[side 39]

af 1691 viser ogsaa, at Fogderne da bleve lønnede af Frue Kirkes Gods paa samme Maade som af Universitetets Gods, nemlig med 1 Rd eller $\frac{1}{2}$ Rd af hver Gaard Aarlig, Tiendepenge af Indfæstningerne, m.m. og det sees saaledes, at denne Godtgjørelse til Fogderne i det mindste allerede for 150 Aar siden har været Kirkeværgerne uvedkommende. Da Forvalternes Lønningsmaade i Aaret 1811 blev forandret, kunde derfor upaatvivlelig af Godtgjørelser, som i stedet for de ældre Sportler blive dem tilstaaede, have været udredede af Kirken, der ved Forandring fik en saa meget større Indtægt; men at i stedet herfor Universitetet kom til at udrede samme for Kirkens Gods, kan i intet Fald hidlades fra en formodet Velvilie hos Consistorium, da dette var uberettiget til at vise sin Velvilie paa denne Maade, hvorimod saadant upaatvivlelig alene har havt sin Grund i en Uagtsomhed fra Qvæsturbestyrelsens Side. Det kan med Hensyn hertil bemærkes, at der var indløben den Feiltagelse ved Behandlingen af Kirkens Gods, at man, naar der blev meddeelt Arvefæste paa samme, bad Arvefæsteafgiverne indbetale i Qvæsturen, som derpaa ikkun udbetalte de gamle Jordebogsafgifter

[side 39]

til Kirken, og forbeholdt academiske Fond detOverskydende af de nye Arvefæsteafgiver, efter den samme Regel der var foreskevet med Hensyn til Universitetets eget Bøndegods i Forhold til de daværende Besiddelser af Corpora. Denne Feil, der gik ud paa at behandle Kirkens Gods, som om det tilhørte Universitetet selv, blev af den academiske Værge først bemærket i Aaret 1815, og det erkjendtes da i de af Inspectores Qvæstoræ og Consistorium afgivne Erklæringer, at Kirken egentlig var berettiget til at erholde Erstatning for, hvad de saaledes var blevet forlidet udbetalt til den, men det bemærkedes derfor, at Beregningen af denne Difference igiennem den Række af Aar, hvori Feilen havde fundet Sted, vilde blive meget vanskelig og vidtløftig, ligesom ogsaa Universitetet havde en Contrafordring paa Kirken, nemlig for dennes Andeel i Omkostningerne paa Jordegodsets Udskiftning, der var iværksat af Kirkens Gods under Eet med Universitetets Gods. Sagen blev derefter ved Universitetsdirectionens Skrivelse af 2.Decbr. 1815 afgjort saaledes, at de Frue Kirke tilkommende Afgiver og Recognitioner af dens Arvefæste

[side 40]

maatte herefter hæves af den selv, uden at indbetaling til og modtages af Universitetet, hvorfor det fandtes rigtigst, at Kirken frafaldt Erstatning for, hvad Universitetet muligen havde oppebaaret mere i Fæsteafgiver, end der efter Jordebogen var refunderet Kirken, imod at Universitetet ikke gjorde Paastand paa Erstantning af de paa Udskiftningen af Frue Kirkes Gods medgaaende Omkostninger. Saaledes blev da denne Feil besigtiget, men den anden urigtighed, der egentlig kun var en Conseqvents af samme, at Universitetet betalte Fogedpenge, m.m. af Kirkens Gods, er forbleven upaaagtet, indtil den af den nuværende Qvæster blev bemærket.

Det ovenanførte vil udentvivl være tilstrækkeligt til at oplyse, hvor urigtige de hypoteser om forholdets formentlige historiske udvikling ere, hvorpaa man har villet begrunde Kirkeværgernes forpligtigelse at bære de omhandlende Administrationsomkostninger.

Som en Grund for denne Paastand er endnu deri paaberaabt Frue Kirkes mislige oeconomiske Forfatning, ifølge hvilken enhver ny Byrde

[side 41]

for samme saameget muligt bør søges undgaaet. Denne Betragtning er imidlertid lidet passende da derfor ikke er Spørgsmaal om nogen "ny Byrde" for Kirken, men kun om en Præstation som den for længst burde have udredet, som følge af den med Forvalterens Lønningsmaade iværksatte Forandring, ved hvilken Kirken, idet den selv erholdt forhøiede Afgiver af Godset, maa antages at have faaet tilstrækkeligt Vederlag for Præstationens Overtagelse; og da saaledes den omhandlende Udgivt upaatvivlelig maa ansees som Kirkeværgerne uvedkommende, er det ikke som yderligere Grundd, men alene som historisk Notits, at Comiteen endnu tilføier den Bemærkning, at Kirkens oeconomiske Forfatning ikke længere er saadan, at den jo meget vel kan udrese, hvad der paaligger den.

Endelig er det anført, at saalænge Frue Kirke svarer en saa betydelig Afgift til sine Værger, bør den ikke bebyrdes med flere udgifter for sin Administration, og at det først da vil være billigt, at Kirken selv overtager Lønningen til Forvalterne, naar denne Afgift til Værgerne med Tiden maatte ophøre.

[side 42]

Men det synes herved overseet, at der her ikke blot er Spørgsmaal om fra ny af at ordne Kirkens Administration paa den mindst bekostelige Maade, men at der ogsaa handler om en, Universitetets Professorer tilkommende, æld gammel Rettighed, og et Billigheden af dennes uformindskede Vedligeholdelse ikke retteligen kan bedømmes, uden ved tillige at tage de med det hele Patronatsforhold fortundne Byrder i Betragtning. I ethvert Fald synes det indlysende, at man ikke billigen bør anvende anden Grundsætninger i det foreliggende Tilfælde, end i andre, hvor Forholdene udentvivl langt mindre tale for Bevarelsen af en lignende Indtægt. Naar det nu erindres, at da der i Aaret 1839 blev Spørgsmaal om, ved Vacancer at inddrage den Præsterne ved Trinitatis Kirke fra ældre Tider tillagte Andeel i de academiske Gebyrer, som ellers efter de almindelige, i Omgang naturlige Forfald grundede Regler vilde komme de ved Examen fungerende Professorer til gode, fandt man det ikke gjørligt at unnlade sig herpaa, fordi denne rundelige Indtægt

[side 43]

for Trinitatis Kirkes Præster, om dens Vedbliven end maatte erkjendes at savne tilstrækkelig Begrundelse i de nuværende Forhold, var en, engang erhvervet, gammel Rettighed for bemeldte Præster – saa forkommer det Comiteen, at det vilde være en Haandgribelig ubillighed, om det vilde være i det hele eller tildeels betage Professorerne Deres ligesaa gode og gamle Rettighed til en Indtægt, som oppebæres for en virkelig Forretning, der endnu udføres af Dem i samme Omfang som forhen.. Men Comiteen kan derhos ikke tilbageholde den almindelige Bemærkning at der forekommer den, at der viser sig en mærkelig Tendents til, ved enhver Leilighed at ville confiskere professorernes Indtægter paa samme tid som ligeartede, der tilfalde Geistligheden, agtes som urokkelige. Saaledes er vistnok ogsaa Professorernes Rettighed til den omhandlende Rettighed til den omhandlende Indtægt af Frue og Hvidovre Kirkes ligesaa vel begrundet, som Frue Sognekalds Rettighed til Tiende af alby og Vigersløv; men denne, fra en gammel, for længst ophævet Sogneforbindelse

[side 44]

hidrørende Rettighed blev, som ovenbemærket, utrykkelig reserveret ved den i Aaret 1747 iværksatte Forandring, og man vil upaatvivelig ikke opkaste noget Spørgsmaal om Ophævelse af samme.

For det andet har den Kongelige Universitets Direction fundet det meget tvivlsomt, om der kan være tilstrækkelig Anledning til fra Universitetets Side at renoncere paa den Paastand, at Frue Kirke bidrager en forholdsmæssig Andeel til de øvrige Administrations omkostninger, nemlig til

Qvæstors Gage og til Contoirudgiverne, i hvilken henseende Directionen har ønsket at modtage Consistorii nærmere Betænkning.

Comiteen skal til dette Punct bemærke, at de Forvaltninger af Frue Kirkes Gods og Tiender, ifølge det Ovenførte, er Qvæsturen uvedkommende, saa er det vel egentlig med Hensyn til Forvaltningen af de Kirken tilhørende Capitaler, som maatte indsættes i Qvæsturen, at Spørgsmaalet kan opkastes; men dette gjælder da ogsaa om Trinitatis Kirke. Fortiden indestaar i Qvæsturen

[side 45]

Af Legater, der fornemmeligen tilhøre Trinitatis Kirke, dens Skole og fattige, men dog til dels ogsaa Frue Kirke, omtrent 39.300 Rbd. af hvilke den aarlige $\frac{1}{4}$ % udgjør circa 100 Rbd, som saaledes er et ikke ganske ubetydeligt Bidrag af Kirkerne til Contoirudgiverne. Forhen, da Frue Kirke eiede betydelige Capitaler, oppebar Qvæsturen af disse Renter først et fast aarligt Bidrag paa 100 Rbd ifølge Rescript 2. October 1784, og senere $\frac{1}{8}$ % ifølge Rescript 2. October 1801, indtil Capitalen efter Kirkens Brand 1807 maatte anvendes til dens Gjenopbyggelse. Af den senere opsamlede extraordinaire Bygnings- samt Rente- og Afdragelsesfond for Frue Kirke har Qvæsturen ifølge denne Fonds særegne Natur ikke hævet nogen Procentafgift, hvorimod Fonden har udredet en særskilt Godtgjørelse til dem af Contorpersonalet, som have besørget Regnskabets Affattelse, m.v.. Endelig har Consistorium ogsaa i dets Skrivelse til Directionen af 13. April d.A. erklæret, at der kunde være Anledning til at tiltræde den af Cancelliet yttrede Mening, at det var billigt, at de Kirkerne umiddelbart

[side 46]

Tilhørende Capitaler, der herefter indsættes i Qvæsturen, blev fritagne for Procentafgiften.

Comiteen skjønner heller ikke rettere, end at der var god Grund til en saadan Indrømmelse, og at der saaledes endmindre vil kunne paalægges Frue Kirke det omspurgte særegne Bidrag til Administrations Omkostningerne. Om nemlig endog Patronatsrettigheden til denne Kirke ikke kunde antages at have anden Værd og Interesse, end den, at en af Professorerne som procurator templi oppebar det ovenomhandlende Emolument, saa maatte dog dette ikke ubetydelige Supplement til Professorernens knappe Gegering ansees som saa rigtigt for Universitetet, at det ikke synes af samme billigen at kunde paasees, om den med Patronatet forbundne Administration kunde medføre nogen, i alt fald vistnok ubetydelig Forøgelse i Universitetes almindelig Fond, og det saameget mindre, da

[side 47]

Det betydelige aarlige Beløb, som nu medgaaer til Qvæsturbestyrelsen, paastørstedelen bæres af Fonds, som oprindeligen alene var henlagte til Professorernes Gagering.

Endelig har Consistorium tilstillet Comiteen en Skrivelse fra undertegnede Clausen, angaaende, at der maatte anstilles nærværende Undersøgelse til Oplysning om, hvorvidt Frue Kirke kan ansees

som Universitetslærernes rette Sognekirke, idet Consistorium har antaget, at de Undersøgelser, som Comiteen maatte anstille i Anledning af de øvrige, samme forelagte Spørgsmaal, mueligen ogsaa vilde kunne lede til Oplysning om dette Spørgsmaal. Comiteen har imidlertid under de anstillede Undersøgelse ikkun stødt paa Lidet der kunde tiene til Oplysning i denne Henseende, og der skal saaledes indskrænke sig til følgende Bemærkninger.

Efter det hele Forhold, hvori Frue Kirke ved Universitetsfundatsen af 1539 blev sat til Universitetet, som et til dette hørende, og paa det nøieste med samme

[side 48]

Forbundne Kirke (note: Fundatsen indeholder derfor ogsaa udførlige Bestemmelser om Kirkens Værger, Sognepræstens og Capellanernes Embedsboliger og Indkomster m.m.), og naar derfor hensees til, at Universitetet ved Fundatsen endog fik sit særegne verdslige Jurisdiction over alle til samme henhørende Personer, baade Lærere og de Studerende, synes det meget rimeligt at man her forudsat, at disse Personer skulde henregnes til Kirkens Menighed uden Hensyn til hvor de havde Bolig i Staden. Dog findes der et andet Sted i Fundatsen, som taler mod, at dette virkelig var Meningen, navnlig i det Afsnit, der handler om Udgivterne ved Deposits, Promotioner, m.m., (Krag I, pag. 690-693) Der ogsaa indeholder en Bestemmelse om, hvor meget enhver Student, Magiste, Doctor og Professor aarligen skulde give "til Sognepræsten i det Sogn, i hvilket den Vedkommende boede". Dog er dette næppe afgjørende, da det ogsaa ellers i anden lignende Bestemmelse, da det ogsaa ellers i anden lignende Forhold stundom findes at være gjort til Regel, at Præstepenge og andre deslige staaende

[side 50]

Præstationer skulde erlægges til Sognets Præst af alle Sognebeboere, uden Hensyn til, at disse ifølge deres personlige Forhold i øvrigt henregnedes til en anden Kirkes Menighed. Hvad der passerede med Hensyn til Oprettelse af en særegen Studenterkirke i den første halvdeel af det 17. de Aarhundredet synes ogsaa at tale for, at Studenterne i Almindelighed vare ansete som henhørende til Frue Kirkes Menighed. Det blev nemlig først i Aaret 1635 befalet, at Auditoriet paa Regentsen skulde indrettes saaledes, at det kunde benyttes som en ordentlig Studenterkirke og alle sacra deri administreres, hvilket først var bestemt at skulde skee ved Capellanen til frue Kirke; men da det fandtes, at de ikke kunde paatage sig dette, uden forsømmelse af deres øvrige Forretninger, blev en egen Regentspræstansat (Pontoppidans annales eccles: Dom: III p. 829), og da det kort Tid efter ogsaa befandtes, at denne Kirke var for liden efter Studenternes Antal, blev der strax skredet til Opførelsen af den nye Studenterkirke eller Trinitatis Kirke. Det synes ved disse foranstaltninger

[side 50]

Forudsat, at der allerede ifølge Studenternes Stand og Stilling var en Sogneforbindelse mellem dem, og at de altsaa ikke først nu bleve samlede til en særegen Menighed, men at de blot bleve afsondrede fra en Menighed, hvortil de allerede henhørte for at de kunde have deres egen Kirke. Det Sted af Acta Consistrii den 17de Mai 1656, som allerede er anført i undertegnede Larsens

Skrivelse til Consistorium af 7. Juni forrige Aar, viser ogsaa, at man betragtede Trinitatis Kirke, som en Filial af Frue Kirke. (*note: Professor Fincke, som allerede var Procurator templi ved Frue Kirke, blev nemlig anmodet om, ogsaa at paatage sig at være Kirkeværge ved Den nye Trinitatis Kirke, "paa det at filia kunde blive hos matrona [mangler afsluttende citationstegn]*)

Men har det saaledes været antaget at Studenterne henhørte til Frue Kirke, maa det samme naturligvis saameget mere været gældende om Universitetslærerne. Dog var Spørgsmaalet for disses Vedkommende i ældre Tider uden Tvivl ikkun af liden

[side 51]

Practisk Vigtighed, da i Almindelighed enhver Professor dengang havde Embedsbolig, og alle disse Residentser, saavidt Comiteen bekjendt, laae i Frue Kirkes Sognedistrict.

I den Skrivelse fra Sjællands Biskop, hvis Indhold findes meddeelt i Universitets Directionens Skrivelse af 14de Mai 1839, yttrer Biskoppen: "at Frue Kirke stedse er bleven anseet for Professorernes rette Sognekirke." Der haves saaledes her et Vidnesbyrd om, hvad der er den nu gjældende Retsvedtægt, af en Embedsmand, der efter sin Forhold, bedre end de fleste Andre maa have havt Leilighed til at lære samme at kjende, og hermed stemmer ogsaa, hvad Comiteen i øvrigt har kunnet erfare om en Retsvedtægt, der dog skal være saaledes at forstaae, at de Professorer, der bor udenfor Frue Kirkes Sognedistrict, vel ere berettigede til at holde sig til denne Kirke som deres Sognekirke, men ikke forpligtede hertil, da de ogsaa

[side 53]

Kunne søge den Kirke i hvis District de boede.

Kjøbenhavn den 26. Juni 1844

Ærbødigst

Clausen, Hohlenberg, Larsen

Note: Ved det Ovenanførte om Universitetspersonalets særegne Sogneforhold synes det ogsaa at staae i Forbindelse, at Universitetet fra gammel Tid har den Rettighed, at have en egen Bedemand, jfr. Rescript 21. Febr. 1816, som er berettiget til at fungere ved afdøde Professorers, Studenter, m.fl. Begravelse, uden Hensyn til, hvor de boe i Staden.